

Korte Mededelingen

Natuurlijke vijanden effectief tegen eikenprocessierups

In Gelderland loopt al enkele jaren een door de provincie gesubsidieerd onderzoek naar het effect van bloemrijke bermen op natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups. Het lijkt erop dat een groter aanbod van bloemen inderdaad helpt om de plaagdruk van de rupsen te verminderen. De eikenprocessierups profiteert van de opwarming. De natuurlijke vijanden in ons land moeten merendeels de rups nog ontdekken als lekker.

Nestkasten en bloemen

Sommige mezen benutten de rupsen als voedsel door de haren er een beetje af te schudden. Het effect van massaal opgehangen nestkasten is nog onvoldoende onderzocht. Wel is bekend dat de larven van verschillende soorten sluipvliegen, sluipwespen, kevers, wantsen, zweefvliegen en gaasvliegen eten van de rupsen. Volop bloeiende bermen in eikenlanen kunnen helpen om de natuurlijke vijanden aan te trekken. Zo kunnen we de overlast van de eikenprocessierups verminderen. De eikenprocessievinders zelf drinken geen nectar en profiteren niet van meer bloemen.

Gelders onderzoek

In Gelderland worden sinds 2016 een aantal bermtrajecten van driehonderd meter ingezaaid met een inheems bloemenmengsel.

Deze bermen worden één keer per jaar (in de herfst) gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd. Bekeken wordt of daardoor het aantal natuurlijke vijanden toeneemt en of dit effect heeft op de aantallen van de eikenprocessierups. Ter vergelijking worden andere bermstroken onveranderd beheerd. Op alle proeflocaties worden de nesten van de eikenprocessierups geteld en voorts worden dagvlinders, andere insecten (waaronder natuurlijke vijanden) en de vegetatie geïnventariseerd.

Wat blijkt?

In 2020 werd voor het eerst een verschil gevonden in het aantal nesten tussen de ingezaaide bermen en de controlebermen. In de ingezaaide bermen zaten minder eikenprocessierupsennesten per boom dan in bermen die niet waren ingezaaid. Het positieve effect van de rijke bloei op andere vlindersoorten was ook opvallend. In de aanwezige rupsennesten werden eitjes aangetroffen van insecten, waarvan de larven leven van rupsen. Er is één sluipvlieg, de *Carcelia iliaca*, die haar eitjes specifiek op levende eikenprocessierupsen legt. De bloemrijke bermen blijken door hun nectar een belangrijke voedselbron te zijn voor deze sluipvlieg. De larven van deze vlieg eten de rups van binnenuit, waarna deze sterft. De sluipvlieglarven verpoppen en overwinteren in het nest van de eikenproces-

Nestkasten voor (Kool)mezen worden de afgelopen jaren door gemeentes en wegbeheerders massaal ingezet ter bestrijding van eikenprocessierupsen.
Foto: Vivara.

sierups. Geparasiteerde nesten van de eikenprocessierups worden in kisten in de bermen geplaatst. In het voorjaar kunnen de uitgekomen sluipvliegen en andere predatorinsecten door uitvlieggen deze kisten verlaten.

Maaibeleid

De proefvlakken die pas in de herfst werden gemaaid, werden bevolkt door veel meer insecten, waaronder de sluipvliegen, dan de bermen die ook in de zomer werden gemaaid. In een controleberm waar een flink deel van de vegetatie bleef staan na de maaibeurt, werden juist veel insecten gevonden. Dit lijkt erop te wijzen dat een juist beheer van groot belang is voor het aantal aanwezige insecten in een berm. Er zijn dan meer (potentiële) natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups aanwezig. Deze insecten zijn in staat de plaagdruk te verminderen. Inmiddels is er ook een groot Europees LIFE-project opgestart om het gebruik van biociden tegen plaagsorten te verminderen. In dit project wordt gekeken naar de effectiviteit van nestkasten voor (kool)mezen en verschillende soorten bermbeheer.

Bron: *De Vlinderstichting Nieuws*, 18 maart 2021.

CdV

Natuurbeheer of kapot beheren?

‘We putten onze gastheer, de natuur, steeds meer uit, maar hebben die juist hard nodig: voor een gezonde leefomgeving. Die les zouden we toch geleerd moeten hebben van corona. Daar zit de paradox: we hebben ons

te lang onkwetsbaar geacht, ons buiten de natuur gewaand in onze veilige hokjes van stad en platteland. Maar wij zijn natuur. Natuurbeheer is dus geen moeite, maar in ons eigen belang.’ Dat stelt Hunink in dagblad Trouw.

Zorgelijk beleid

In het artikel in Trouw staan twee onderzoekers stil bij het huidige natuurbeleid. Hunink, adviseur natuurwetgeving bij een ecologisch adviesbureau, en Sander Turnhout, strategisch adviseur bij onder andere de Radboud Universiteit in Nijmegen. Beiden storen zich aan het Nederlandse natuurbeleid, dat uitgaat van instandhouding volgens richtlijnen, kritische grenswaarden en juridische verplichtingen.

Juridische beheervisie

‘Eigenlijk is het een wonder dat er hier nog zoveel natuur is,’ zegt Turnhout. Als voorbeeld wordt de Gladde Slang genoemd: Te intensief beheer kan een gevaar zijn voor reptielen. Zij houden geen leefgebied meer over! Turnhout: ‘Men richt zich weer op intensief beheer in gebieden die toch al intensief worden beheerd. Maar je kunt niet zes keer per jaar de heide plaggen. Dat natuurbeheerders hier toch in meegaan komt heel plat door het geld dat je alleen krijgt als je die maatregelen uitvoert.’ Hij wijst op de eenzijdigheid van stikstofmaatregelen. De landbouw halveren heeft een keerzijde: ‘Omdat we in Nederland ervoor hebben gekozen natuurgebieden zo klein mogelijk te houden, zijn de helft van de beschermde soorten en habitats afhankelijk van het boerenland, bufferzones en verbindin-

Het leefgebied van veel soorten staat sterk onder druk. De huidige aanpak voor natuurbeheer is in veel gevallen niet effectief, bijvoorbeeld omdat er veel te intensief beheerd wordt. Dat vormt een bedreiging voor reptielen, zoals de Gladde Slang.
Foto: Piet Spaans/WikiMedia Commons.

gen.' Hunink vult aan: 'De politiek beheert niet vanuit een natuurgerichte visie. Ons natuurbeleid, het is niks meer dan voldoen aan juridische eisen. Veel plantensoorten, waaronder een hoop orchideeën, zijn na invoering van de Wet Natuurbescherming van de lijst beschermde soorten gehaald, omdat ze niet bedreigd genoeg waren.'

Reparatiebeleid

Het huidige beleid kijkt momenteel vooral naar wat in de knel zit. Repareren van wat eerder door onze menselijke samenleving is misgegaan. Turnhout: 'Je kunt het gratis verwaarlozen. En dan kost herstel ineens geld.' Zij vragen zich af wat het effect zal zijn van het bereiken van de stikstofdoelen. Heeft de natuur dan al zoveel geld gekost (!) dat die geen verdere aandacht meer hoeft te krijgen? Alsof de natuur zomaar een los element is in onze samenleving.

Bron: *De Nederlandse natuur wordt kapotbeheerd; Trouw, 19 april 2021.*

CdV

Plastic misleidt zeevogels door geur

Plastic afval in zee blijkt een geur af te staan die lijkt op dat van het voedsel van zeevogels. Wij produceren met ons allen tussen de vijf tot dertien miljoen ton plastic per jaar. Een groot deel komt als afval in het milieu. In zee zou per vierkante kilometer een aantal van 13.000 grote en kleine tot minuscule stukjes drijven. De VN schatten dat er over dertig jaar meer plastic dan vis in onze zeeën te vinden zal zijn. Veel zeedieren, waaronder vogels, krijgen bij het eten plastic binnen.

Tot nu toe leek het erop dat vogels vooral visueel reageren op ogenschijnlijk eetbaar plastic. Onderzoekers hebben inmiddels echter vastgesteld dat de geur daarbij een belangrijke en misleidende rol speelt. Albatrossen en vogels uit de stormvogelfamilie laten zich bij het zoeken naar voedsel in belangrijke mate leiden door hun reuk. Doordat algies zich vasthechten aan het in zee zwevende en drijvende afvalplastic, krijgt dat de geur van rottend plantaardig materiaal. Zeevogels die prooiën zoeken en zich voeden met dergelijke algies, reageren op deze geur. Zij worden dus misleid door hun reukvermogen, dat bedoeld is om hen in staat te stellen om hun voedsel te herkennen.

Ook andere soorten die minder afhankelijk zijn van de geur van hun voedsel, lopen gevaar. Bij negentig procent van de dode zeevogels wordt plastic bij de maaginhoud aangetroffen.

Plastic verteert niet en levert geen energie. Vogels, maar ook zeezoogdieren, kunnen daardoor verhongeren met een 'goed gevulde' maag. Door het ontwikkelen van plastics die de algies geen hechtingskansen bieden, zou de sterfte onder zeevogels kunnen verminderen. Daar bovenop speelt het verschijnsel van sterfte door het verstrikt raken of het oplopen van verwondingen door plastic. De enige manier om het probleem echt op te lossen is het voorkomen van zwerfafval door plastic beter te recyclen. De huidige, enorme plasticsoep in zee zal ook daarmee nog niet zo gauw zijn verdwenen.

Bron: *Natuurpunt, 20 juli 2017.*

CdV

Dat plastic fataal is voor vogels was al langer bekend, maar nu is duidelijk geworden dat de geur van het plasticafval in zee daarnbij een rol speelt. Algies hechten zich aan het plastic, waardoor het plastic een geur van rottend plantaardig materiaal gaat verspreiden. Hier de resten van een jonge Laysanalbatros die slachtoffer is geworden van het eten van plastic.

Foto: Duncan Wright, USFWS/ WikimediaCommons.

Franse vogelbevolking in vrije val?

Het ene Europese vogelrapport na het andere maakt melding van afnames. Zo ook een nieuw rapport van La Ligue pour la Protection des Oiseaux (LPO), de Franse Vogelbescherming. Uit een brede inventarisatie van het voorkomen van vogels, planten, insecten en kleine zoogdieren komen schrikbarende gegevens tevoorschijn. In stedelijk gebied zijn de aantallen van vogels gezakt met 28%; in agrarisch gebied zelfs met 30%. Deze afnames deden zich voor in de dertig jaar tussen 1989 en 2019.

Honderddrieëntwintig soorten

Onder leiding van VigieNature werden tellingen verricht door vrijwilligers. Bij de vogels werden 123 soorten geteld. De afnames worden geweten aan veranderde landbouwmethoden en verandering van geteelde gewassen, verstening (beton en asfalt), waarbij natuurlijke gebieden verloren zijn gegaan, maar ook aan renovatieactiviteiten bij bestaande bouwwerken, waarbij alle beschikbare broedholtes worden gedicht.

Putters

Als voorbeeld van zeer sterke afname worden Huiszwaluw, Zomertortel en (heel opvallend) de Putter genoemd. Die laatste soort doet het in Nederland goed! Zou stroperij daarbij een rol kunnen spelen? Dat de Zomertortel een favoriete soort bij Franse jagers vormt, is helaas een bekend gegeven.

Stijgers

Er zijn gelukkig ook positievere meldingen in

het rapport te vinden. Zo stegen de aantallen broedgevallen van Slechtvalk (een soort die dertig jaar geleden nog sterk leed onder vergiftiging), Ooievaar (van tien naar 3000 paar) en van de recente broedende Vale Gieren in Zuidelijk Frankrijk.

Bron: *BirdGuides*, 4 juni 2021.

CdV

Zeventigjarige albatros krijgt haar zesendertigste jong

Een kranige overlever

Op 29 januari 1956 werd 'Wisdom', een Laysanalbatros *Phoebastria immutabilis*, geringd door onderzoekers. Inmiddels heeft dit vrouwtje-albatros de onderzoekers ruimschoots overleefd. Zij moet dus minstens zeventig jaar oud zijn. Daarmee is deze albatros wereldwijd de oudst bekende vogel. Zij zal ook verschillende partners gehad hebben, al blijft bij alle albatrossoorten gewoonlijk de partnerband levenslang bestaan. Met de huidige partner, die 'Akeakami' genoemd wordt, vormt 'Wisdom' een paar sinds 2012. Op 1 februari 2021 kwam hun jongste kuiken uit het ei.

Superlatieven

Albatrossen leggen niet jaarlijks en hun legsel telt nooit meer dan één ei. Geschat wordt dat deze Laysanalbatros in totaal dertig tot zesendertig jongen gekregen moet hebben. Ook dat zou voor een albatros wel eens een record kunnen betekenen. Het nest bevond zich op een atol in de Grote Oceaan, in het Midway Atoll National Wildlife Refuge, voor de kust

Volgens een Frans rapport neemt de Putter sterk in aantal af, maar in Nederland doet deze soort het wel goed.
Foto: E. van Laar.

Een paartje Laysanalbatrossen op de Midway-eilanden, 9 april 2010. Deze atol is sinds 2012 niet meer toegankelijk voor vogelaars maar er wordt nog wel wetenschappelijk onderzoek gedaan. Het albatrosvrouwje 'Wisdom' broedt ook op dit atol. Foto: Otto Plantema.

van Hawaïi. Om in de sfeer van superlatieven te blijven: dit reservaat herbergt de grootste albatroskolonie ter wereld met daaronder ongeveer 450.000 paar van de Laysanalbatros.

Bron: BirdGuides, 9 maart 2021.

CdV

Zomertortel vogelvrij in Italië tijdens herfsttrek

Aan de half miljoen Italianen met een jachtvergunning heeft de Italiaanse overheid voor de herfst van 2021 toestemming gegeven voor het schieten van vijftien Zomertortels per persoon. Dat betekent dat in de periode tussen 1 en 21 september het leven van zevenenhalf miljoen van deze duiven op het spel staat. Dat komt overeen met de totale populatie van de Zomertortel in heel Europa. Al is het niet aannemelijk dat er werkelijk zoveel 'tortels' zullen worden gedood, de overheid geeft

hiermee wel een signaal af dat massale jacht op een kwetsbare soort zou moeten kunnen. Bij het tot stand komen van dit besluit speelde de jagerslobby een belangrijke rol.

De broedvogelaantallen van de 'Tortelduif', zoals hij vroeger in de gidsen stond, neemt al langere tijd af als gevolg van de jacht en veranderingen in de landbouw. In Nederland is zijn positie, net als in heel West-Europa, hachelijk. Daarom staat hij bij ons als bedreigd op de Rode Lijst.

Met de toestemming om de Zomertortel massaal te bejagen, negeert Italië de bedreigde status van deze soort in Europa. Nog geen jaar geleden zag Frankrijk zich genooddaakt om een soortgelijk besluit in te trekken na felle protesten vanuit heel Europa.

Bron: BirdGuides, 26 april 2021.

CdV

Jagers in Italië mogen in het najaar 2021 maar liefst 15 Zomertortels per persoon neerschieten. Als alle jagers hun quotum zouden kunnen halen, dan zou daarmee de Europese populatie volledig uitgeroeid zijn. De Italiaanse regering trekt zich duidelijk niets aan van de Europese Richtlijnen en negeert de status van deze kwetsbare soort volledig.

Foto: Otte Zijlstra.

Meerkoeten bouwen met 'lego'

Voor inspiratie en het vinden van oplossingen kijken ontwerpers en architecten niet zelden naar bouwvormen in de natuur. Het omgekeerde gebeurt echter ook.

Het gebruik van plastic als nestmateriaal is van heel wat vogelsoorten bekend. Ekster, Merel, mezen, ze weten ons afval te hergebruiken. Volgens bioloog Auke-Florian Hiemstra (Naturalis) spant de Meerkoet daarbij de kroon. Vooral in parkvijvers en stadssingels bestaan de nesten van deze watervogel voor een groot deel uit voorwerpen van kunststof.

Voordeel of 'ertoe veroordeeld'

Is dat 'hergebruik' een vorm van spel, versiering of ook echt functioneel? Biedt het voordelen of is het bij gebrek aan andere materia-

Een Brandgans die geringd werd bij de Haringvliet vestigde een afstandsrecord.
Foto: H. Fiolet,

len? Dat zijn vragen die het onderzoek hoopt te kunnen beantwoorden. Plastic heeft als voordeel dat het niet rot tijdens het broeden. Maar of er ook nadelen aan kleven voor de jongen, is onduidelijk. Het publiek werd, via krant en tv-journaals, opgeroepen om foto's (liefst series van diverse bouwstadia) van nesten met plastic van Meerkoeten in te sturen via Waarneming.nl. Ook is het onderzoeksteam benieuwd naar broedresultaten. Wie nog foto's van het voorbije broedseizoen heeft van kunstzinnige Meerkoetnesten, wordt verzocht ze in te sturen.

Bron: *mixesgrill.nl*

CdV

Brandgans vestigt afstandsrecord

Een van kleurringen voorziene Brandgans is teruggezien op 8200 km van zijn geboorte-grond. In juli 2019 werd deze Brandgans als jong voorzien van een tweetal gekleurde ringen: geel T en blauw V. Dat gebeurde in een broedkolonie in de Westplaat Buitengronden, op de zuidelijke oever van het Haringvliet, Goeree-Overflakkee. Op 9 april 2019 vertrok dit mannetje, in gezelschap van een vrouwtje dat in ons land had overwinterd. Aannemelijk was dat zij een paar zouden gaan vormen in een kolonie in een van de noordelijke landen, waar vermoedelijk de herkomst van het vrouwtje lag. In december 2020 werd de gekleurde gans echter in gezelschap van een ongeringde partner teruggezien in een forse groep van Rietganzen, waarin zich ook

een klein aantal Roodhalsganzen bevond. Dat was in de provincie Henan, Oost-China. Op 1 januari 2021 slaagde men erin de ringen af te lezen, waarbij het bleek te gaan om geel T en blauw V.

Koerswijziging

Nooit eerder was een zo grote afstand geconstateerd, afgelegd door een Brandgans. Een waarneming van deze soort, zo ver oostelijk, is al een zeldzaamheid. De verklaring zou kunnen zijn dat dit paar ganzen zich heeft opgehouden in een kolonie in Yamal of de Taimyr (Noordwest-Siberië), waarna zij in plaats van de gebruikelijke route naar het zuidwesten, gekozen hebben voor richting zuidoost.

Bron: *BirdGuides*, 8 maart 2021.

CdV

Een jong uit 2019

Ondertussen is duidelijk geworden dat de waarneming van de geringde Brandgans ging om een nog niet vliegvlug jong uit 2019 (en dus om een jong dat in de buurt van de ringplaats geboren moet zijn).

De afleeslocatie is zo'n 1200 km noordwestelijk van Shanghai en heeft als coördinaat 34° 58' 17" NB; 114° 48' 53" OL. Dat is echt heel ver weg. Had iemand ooit durven voorspellen dat er nog eens een terugmelding uit China zou komen van een in Nederland geboren Brandgans?

Bron: *Klaas van Dijk, Ringersnet*.

Natuurtijdschriften.nl: toegang tot ruim 85.000 artikelen

De website Natuurtijdschriften.nl – hét platform met betrouwbare informatie over de Nederlandse biodiversiteit en geodiversiteit – is onlangs vernieuwd en flink uitgebreid: het biedt nu toegang tot meer dan 85.000 natuurartikelen.

Dit platform is een samenwerking van Naturalis Biodiversity Center met meer dan 30 partnerorganisaties, waaronder *het Vogeljaar*. Gezamenlijk stellen zij meer dan 80 verschillende tijdschriften beschikbaar. Veel deelnemende organisaties zijn landelijk, zoals Nederlandse Geologische Vereniging, De Levende Natuur, KNNV, Floron, De Vlinderstichting, Zoogdiervereiniging, Vogeltrekstation of *het Vogeljaar*, maar er zijn ook regionale organisaties bij zoals Werkgroep Avifauna Drenthe of Fryske Feriening foar Fjildbiology.

Voor elk wat wils

Het platform is opgericht in 2014 en inmiddels weten al zo'n 35.000 bezoekers de website maandelijks te vinden. Specialisten, natuurliefhebbers, scholieren, onderzoekers, beleidsmedewerkers; voor ieder is Natuurtijdschriften.nl een essentiële bron van waarnemingen, inventarisaties maar ook analyses en kennis uit heden en verleden. Het omvat historische artikelen over flora en fauna – waaronder ook van natuurbeschermer Jac. P. Thijsse – tot spiksplinternieuwe artikelen die dit jaar zijn verschenen. Die historische dimensie maakt deze website uniek. Het spectrum aan onderwerpen is breed, maar ze zijn altijd wetenschappelijk of populair-wetenschappelijk van karakter. Alle artikelen zijn gratis te downloaden en er is voor elk wat wils.

Van oudsher is Nederland rijk aan natuurorganisaties die hun eigen tijdschrift uitgeven. De uitgaven van die organisaties bedienen niet alleen hun eigen achterban van specialisten in een bepaald onderwerp, maar ook de steeds groter wordende groep van natuurliefhebbers. De uitgaven zijn interessant voor iedereen die zich wil verdiepen in een speciale soortgroep, thema of gebied. Zo is de informatie waardevol voor een profielwerkstuk, maar bijvoorbeeld ook voor een beleidsstuk voor de Rijksoverheid.

Een aantal van de tijdschriften stamt uit begin vorige eeuw, ver voor het internet, zoals het oudste artikel van Nederlandsch Kruidkundig Archief, uit 1846. Vaak zijn dergelijke oude artikelen niet gemakkelijk online te vinden. Van *het Vogeljaar* zijn alle jaargangen te vinden tot en met 2019, inclusief de voorganger *Wiek en Sneb*, dat verscheen vanaf 1954.

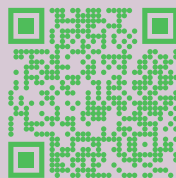
Verspreiding van kennis kan bijdragen aan natuurbescherming

Natuurtijdschriften.nl is geen 'stoffige bibliotheek'. De deelnemers zorgen er zelf voor dat hun aanbod actueel blijft, door recente artikelen online te zetten. Ook worden de komende tijd nog meer titels aan de website toegevoegd, zoals de tijdschriften Tussen Duin en Dijk en Flinterwille en er zijn bovendien nog meer organisaties uitgenodigd om hun tijdschrift in dit portaal online te zetten. De beheerders hopen dat het delen van deze kennis over de natuur uiteindelijk bij zal dragen aan de bescherming ervan.

Overtuig uzelf en ga eens kijken op <https://natuurtijdschriften.nl/> of scan de QR-codes.

Portaal Natuurtijdschriften

het Vogeljaar